

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2019.3.10>

СУДОВІ ПРЕЦЕДЕНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Побудова демократичної держави ґрунтується не лише на економічній, фінансовій, виборчій системах, а і на дотриманні базових, фундаментальних прав і свобод людини, які у сфері права поєднуються із принципами справедливості, верховенства права, доступу до правосуддя його, безумовній стабільності та виконаності судових рішень. З огляду на той факт, що Україна рухається в напрямі приєднання до Європейського Союзу, як мега державного утворення, на території якого ключове місце в правосудді займає судовий прецедент як джерело права, то ми також будемо зобов'язані діяти відповідно до правил Європейського Союзу. В статті досліджуються питання судових прецедентів Європейського Суду з прав людини як джерела цивільного процесуального права України та його впливу на цивільне судочинство.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичною основою даної роботи стали наукові дослідження як прибічників щодо визнання судового прецеденту джерелом цивільного процесуального права: в тому числі й щодо рішень Європейського Суду з прав людини: С.В. Васильєва, Л.М. Дроздовського, М.О. Подповенко, М.Н. Марченко, Н.В. Покасової, О.О. Первомайського, А.С. Мельника, Я. Романюка, М.П. Курило, С.І. Запари, Є.І. Шанарова, В.І. Ямкового, М.М. Ясинюк так і противників впровадження судових прецедентів в судову практику України: Л.Д. Тимченка, В.С. Нерсисянца, Г.Н. Манова та інші. Аналіз наукових праць свідчить про відсутність в Україні комплексного дослідження такого надскладного процесуального інституту, яким є судовий прецедент та підстав для його визнання джерелом Цивільного процесуального права.

Метою статті є наукове дослідження судового прецеденту як джерела цивільного процесуального права України та формування його основи завдяки правовим позиціям Європейського Суду з прав людини.

Основні результати дослідження: Сьогодні питання судової правотворчості з одного боку та судової практики з іншого викликають значний як науковий так і практичний інтерес, оскільки об'єктивний розвиток права загалом вимагає розширення джерел права. Саме з цих підстав ці питання сьогодні отримують свою жваву наукову дискусію, яка відбувається не лише на рівні окремих науковців [1], але й Верховного Суду, який з 2016 року по суті став провідником в цих доволі складних як теоретичних так і практичних питаннях [2]. Кожне завдання, яке

переноситься з правового простору у сферу прикладного судочинства передбачає вирішення цілої низки питань, зокрема: права на судовий захист, доступу до правосуддя, права на розгляд справи безстороннім судом, права на отримання судового рішення і його виконання тощо. Такі права процесуального характеру сформувалися історично, але з урахуванням закритості судової системи в радянський період, вони мали певні обмеження з огляду на законодавство і судову практику, яка узагальнювалася Пленумом Верховного Суду СРСР і дублювалася Пленумами Верховних Судів усіх тодішніх республік. Водночас прецедентне право вважалося правом буржуазним, а від так і не прийнятим, без ніяких щодо цього правових роз'яснень.

В такому стані ситуація знаходилась до 1997 р., коли Україна ратифікувала Європейську Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. Але сама ратифікація даної Конвенції, яка вважається тепер «частиною національного законодавства України» (ч. 1 ст. 9 Конституції України) відразу не набула свого практичного правопримінення. Це було новим для пострадянської України законодавством, яке з одного боку було декларативним і не схожим на чітко визначені критерії національного права, а з іншого Конвенція вводила нові незрозумілі з точки зору судової практики поняття. З урахуванням даних обставин 23 лютого 2006 р. в Україні було прийнято Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV де в ст. 17 даного Закону зазначалося, що суди під час розгляду справ повинні застосовувати Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини як джерело права [4]. Цим законом законодавець по суті примусово почав вводити в судову практику судовий прецедент, оскільки суди не дивлячись на ратифікаційну роботу держави не застосовували у своїй роботі ні прецедентні рішення Європейського суду, ні саму Конвенцію з прав людини, яку ратифікувала Верховна Рада України. Таким чином, державі знадобилося дев'ять років щоб визначитись, чи є все є такі рішення Європейського суду, який ухвалює свої рішення лише відповідно до Європейської конвенції з прав людини, джерелом права чи ні. Не дивлячись на здавалося б можливий розквіт прецедентного права в Україні такого дива не сталося, оскільки для суддів, які отримали в більшості юридичну освіту на фактично радянському підході до вивчення теоретичних основ як матеріального так і процесуального права, теорія прецедентного

права була не відомою. Вони не вивчали структуру судових рішень Європейського суду, не вивчали особливості його формування, не розуміли нових правових понять, як не вивчали й саму Європейську Конвенцію з прав людини. Розуміючи такі ускладнення Верховний Суд України почав інтенсивно узагальнювати судову практику, даючи на цій правовій роз'ясненні як щодо застосування матеріального так і процесуального права з позицій верховенства права, що було новим для нашого правосуддя. Так в період лише з 2006 по 2014 роки Пленум Верховного Суду України та Пленум Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ, який діяв на той час, прийняли дев'ять своїх постанов у сфері застосування цивільного процесуального законодавства з питань забезпечення позову [5], підсудності справ судам першої інстанції [6], наказового провадження [7], регулюванню досудового розгляду цивільних справ [8], практики застосування норм ЦПК під час розгляду справ у суді першої інстанції [9], справ окремого провадження, судового рішення [10], розумних строків розгляду цивільних справ [11], особливостей розгляду апеляційних [12] та касаційних справ [13]. Крім цього Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в цей період широко застосовує інформаційні листи із роз'ясненнями щодо застосування окремих норм Цивільного процесуального кодексу України [14]. Надалі Верховний Суд України почав практикувати формування своїх правових позицій по окремо розглянутих ним справ [15], а Вищий апеляційний суд проводив роботу у вигляді письмових діалогів із суддями підпорядкованих судів щодо правозастосування норм Цивільного процесуального кодексу України [16]. Таким чином, Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ починаючи з 2006 по 2014 роки активно проводили роботу з втілення судових прецедентів в судову практику загальних судів. Це було нагальною необхідністю, оскільки у 2008 році в загальні суди першої інстанції надійшло понад два мільйони цивільних справ. У 2009 р. таких справ було 1 млн 906 тис. [17]. У 2010 р. до цих же судів надійшло вже 2 млн 478,6 цивільних справ [18], а у 2012 р. їх було 1,6 млн [19]. Аналогічно кількість цивільних справ була і у 2013 році [20]. Така кількість справ, з урахуванням швидкоплинного розвитку як матеріального так і процесуального законодавства, тягла за собою правові помилки суддів, що призводило до скасування, або зміни судових рішень. Таким чином, аналіз судової практики в розрізі різних правовідносин безумовно мав позитивні наслідки. На теоретичному рівні питання судової практики також були предметом наукових досліджень. Водночас судова практика на думку С. Братуся та А. Венгерова це не просто рішення суду чи окрема ухвала апеляційної інстанції.

Це узагальнення, яке має суттєвий вплив на стабільність судових рішень. Судова практика має різні правові форми, але її не можна представляти

як прецедентну практику, хоча як перша так і друга мають спільну мету: стабілізацію судових рішень на предмет їхньої законності та справедливості. Судова практика це позасудовий аналіз певної групи однотипних цивільних справ з метою напрацювання єдиного підходу до юридичної кваліфікації подібних правовідносин, системи доказів та правових понять.

Отже, судова практика як в радянський так і пострадянський період ніякого стосунку до судової правотворчості не мала. З практичної точки зору судова практика це було позасудове дослідження, певної категорії цивільних справ рішення яких вступили в законну силу і, які витребувалися з судів першої інстанції, являючи собою матеріал для дослідження, яке проводив, як правило один із суддів Верховного Суду України (якщо це відбувалося в Пленумі Верховного Суду України це був секретар Пленуму Верховного Суду), щодо правозастосування різними судами певних норм права в уже розглянутих справах. На цій перед дослідником не стояло завдання вирішити конкретну справу по суті. Дослідник вивчаючи декілька десятків однотипних справ, проводив їхнє узагальнення, даючи особисту оцінку фактам та вірність їхньої юридичної кваліфікації. Надалі таке узагальнення, або було предметом розгляду на Пленумі Верховного Суду України, або надходило у вигляді окремого узагальнення в апеляційні суди областей, а ті розсилали такі узагальнення по районних судах. Отже, судова практика мала різні форми та подавалась: у вигляді постанов Пленумів, роз'яснень, інформаційних листів, узагальнень по окремих категоріях справ, відповідей на поставлені суддями правові питання тощо. Всі вони мали рекомендаційний характер і використовувалися суддями у вигляді «правового лікбезу», знання від якого вони надалі переносили в реальну судову практику. Історія свідчить, що судова практика ніколи не визнавалась в Україні як джерело права. Водночас вона і не відкидалася, оскільки відігравала роль тлумачного коментування окремих норм як матеріального так і процесуального права. Водночас вона здійснювала освітню роль суддів з точки зору підвищення їхньої професійної кваліфікації. І це було важливим чинником для всієї судової системи, як в радянський так і пострадянський період існування України. Реальна ж судова практика це практика, яку формує кожен суддя особисто, оскільки судді, які часто розглядають однотипні, не складні справи, доволі легко справляються з юридичною кваліфікацією спірних правовідносин, бо їхня кваліфікація, а відповідно ц аргументація щоденно повторюються зі справи в справу. Таким чином, кожен суддя формує «свою внутрішню» судово-прецедентну практику, яка характеризується однією і тією ж послідовністю однотипного мотивування судових рішень. Саме з цих підстав мотивування суддів у всіх однотипних справах будуть різними. Інша справа, якщо мова йде про розгляд складних справ. Хоча за статистикою вони займають і незначну частину в правосудді судів

першої інстанції, але судді не завжди з такою ж легкістю можуть підходити до аналізу і кваліфікації правовідносин як це вони роблять у нескладних справах. В цьому контексті можна сказати, що і в Європейському Союзі питання судового захисту прав людини з точки зору міжнародних стандартів, верховенства права має низку проблем зумовлених наявністю цілої низки історичних, національних, релігійних звичаїв, та особливостей судової практики. На цьому фоні Європейський суд з прав людини по суті є єдиним міжнародним судовим органом, який на основі Європейської Конвенції з прав людини уніфікує і впроваджує міжнародні стандарти, у сфері судового захисту прав, свобод та інтересів людини, які завдяки імперативності його судових прецедентів формують судову практику всієї Європи. Водночас рішення Європейського суду з прав людини по своїй «суті є декларативними», і з цих підстав вони «залишають державі свободу вибору засобів, які будуть використані в рамках національної правової системи для виконання своїх зобов'язань» і хоча такими рішеннями не можна «анулювати або скасувати суперечливий національний закон або постанову» [21], все ж Європейський суд здійснює вплив на зміну національного законодавства держав-відповідачів роблячи це в оригінальний спосіб, у вигляді пропозицій, які спрямовуються до держави-відповідача по вжиттю заходів зі зміни національного законодавства, або закликів щодо ідентичного вирішення всіх аналогічних справ. Ці тези Європейський суд з прав людини висловлював як у справі «Eg. Silver V/ The United Kingdom» § 113 (d) d 1983 р. та й у справі «Volkov v/ Ukraine» § 194, рішення від 9 січня 2013 року. Саме такий мовно-граматичний метод, який застосовує Європейський суд з прав людини звертає увагу держав-відповідачів на невідповідність їхнього національного законодавства Європейській Конвенції з прав людини, а його судової практики. У зв'язку з цим законодавець приймаючи нову редакцію ЦПК України, яку було введено в дію 15 грудня 2017 року вперше зазначив, що «завданням цивільного судочинства є» не лише «справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ», але і «ефективний захист порушених, невизнаних або заперечуваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави» (ч. 1 ст. 2 ЦПК України).

Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції під час вирішення спору щодо прав і обов'язків цивільно-правового характеру «кожен має право на справедливий і публічний розгляд справи».

В цій частині Європейський суд з прав людини у справі «Олюджіг проти Хорватії» від 5 лютого 2009 р. (заява № 2230/05) зазначав, що «публічність провадження гарантує сторонам захист від таємного здійснення правосуддя, позбавленого громадянського контролю» оскільки це один із засобів підтримки довіри до суду. Забезпечуючи прозорість здійснення правосуддя, публічність сприяє справед-

ливому розгляду справи та є гарантією довіри до суду (§ 70 рішення) [22]. Водночас Європейський суд покликається на своє ж прецедентне рішення від 22 лютого 1984 року у справі «Зютер проти Швейцарії» § 26. Зазначаючи, що рішення щодо провадження судового засідання повністю, або частково в закритому режимі повинно обґрунтовуватися обставинами справи §71 (справа Олюджіг проти Хорватії). Водночас суд посилається на своє ж прецедентне рішення від 12 квітня 2006 р. у справі «Маржіні проти Франції» § 40 Заява № 5867100 [22]. Водночас Європейський суд звертає увагу на те, що застосування статті 6 § 1 Конвенції має стосунок лише до спорів про «цивільні права та обов'язки», які можна обґрунтовано характеризувати як такі, що є в національному праві [23]. Водночас Європейський суд зазначив, що «відповідно до практики суду поняття «цивільні права та обов'язки» не повинні розумітися виключно в контексті внутрішнього права держави-відповідача» (Справа Алана Якобсана). В цьому зв'язку Європейський суд з прав людини звертає увагу на значну прецедентну практику, в якій значне коло приділялося правам людини, які було віднесено до цивільних. Зокрема це права та обов'язки приватних осіб у правовідносинах, які виникають між ними. Це відносини у сфері контрактного права, комерційного, страхового, банківського, медичного, спадкового, сімейного [24] права, деликтного права [25], права власності, тощо.

Розвиваючи концепцію «цивільних прав і обов'язків» з точки зору судового розгляду цивільних справ Європейський суд з прав людини розвиває поняття справедливості як гарантію держави на доступ до правосуддя (Справа «Bellet v France»), що для України на сьогодні є проблемним питанням. В цьому аспекті Європейський суд у своїй прецедентній практиці зазначає, що держава не може обмежити чи скасувати право на судовий захист ні в окремих її сферах, ні щодо окремих категорій осіб. На цій доступ в ту чи іншу судову інстанцію повинен бути не тільки проголошеним, але і реальним. Надто дорогі витрати на судовий розгляд справи є порушенням права на доступ до суду. Отже, права людини це об'єктивні за своєю правовою природою положення, які не залежать від характеру правовідносин, але завжди мають місце між фізичними особами, фізичними і юридичними особами чи між ними та державою. Безумовно Конвенція з прав людини завдяки прецедентній практиці Європейського суду значно розширяє поняття права і свобод людини, на що звертає нашу увагу і ст. 35 Конвенції, яка зазначає: «ніщо в цій Конвенції не може тлумачитись як таке, або порушує будь-які права людини та основні її свободи, які можуть гарантуватися законом, або будь-якою іншою угодою тощо». Навіть більше, стаття 1 Конвенції передбачає, що права і свободи надаються всім хто перебуває під юрисдикцією держави. Такий підхід безумовно має вплив на всі сфери життя людини, оскільки ці питання в умовах інтеграції України в Європейський Союз, а з цим і великих міграційних потоків мають неодмінну актуальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ясинок М.М. Судове рішення в позовному та окремому провадженні Цивільного процесуального права України. *Бюлетень міністерства юстиції України*. 2008. № 5. С. 56–51; Стрельцова О. Співвідношення понять судового прецеденту та судової практики (теоретичний аспект). *Право України*. 2004. № 10. С. 136–140; Гураленко Н.А. Судовий прецедент в системі джерел права : філософсько-правовий аспект. Львів, 2010; Майданик Р. Прецедентні рішення вищих судів і система права України. *Юрид.Вісник. України*. 2009. 7-13 листопада (№ 45). С. 7–11. Мельник А.С. Судовий прецедент як джерело процесуального права. *Науковий вісник Міжнародного Гуманітарного Університету*. 2014. № 5.
2. Романюк Я.М. Судова правовірність в умовах реформування правосуддя: роль Верховного Суду України. Міжнар. наук.-практ. конфер. «Судова правотворчість у механізмі забезпечення принципу верховенства права в умовах реформування правосуддя». *Вісник Верховного Суду України*. 2016. № 12. С. 2–14. *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 1. 2014 р. № 8. С. 28–31; Хорошковська Д.Ю. Роль судової практики в системі джерел права України: теоретико-правове дослідження. автореф. дис. канд. юрид.наук. Київ, 2006 р. 20 с.; Шмаров Є. Перспективи введення в Україні судового прецеденту як джерела права. Дрішлюк А.І. Судовий прецедент як джерело права та його види. Збірник наукових праць вип. 28. Одеса : «ПП Фенікс», 2006р. С. 141–150.
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Київ. 2012.
4. Про виконання рішень Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
5. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 22.12.2006.
6. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ : Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ № 3 від 1.03.2013 р.
7. Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 4 від 23.12.2013 р.
8. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі досудового розгляду : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12.06.2009 р.
9. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 12.06.2009 р.
10. Про судові рішення у цивільній справі : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 18.12.2009 р.
11. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення : Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ № 11 від 17.10.2014 р.
12. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку : Постанова пленуму Верховного Суду України №12 від 24.10.2008 р.
13. Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 10 від 14.06.2012 р.
14. Роз'яснення щодо застосування ст. 293 ЦПК України щодо можливостей оскарження окремо від рішення суду ухвал перелічених в даній нормі (12.07.2011 р.), ч. 2 ст. 24 ЦПК України щодо довіреностей поняття судових рішень (ст.208 ЦПК), постановлення ухвал судом (ст. 209 ЦПК),; ст. 360-7 ЦПК України щодо обов'язковості для всіх судів України правових позицій Верховного Суду України (26.07.2011р.) Про питання розгляду судами справ з інформаційними листами від 16.05.2013 р.
15. Про застосування ст. 19, 151, 153, 154 ЦПК України щодо забезпечення та скасування заходів забезпечення позову : Постанова Верховного Суду від 24 травня 2017 р.; Про застосування ЦПК України і ЗУ «Про судовий збір» : Постанова Верховного Суду від 04.07.2018р. справа № 686/114/1116-ц провадження «61-16723св18.
16. Про деякі питання застосування норм ЦПК (відповіді на питання) Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «10-7210/4-13 від 16.01.2013; Про деякі питання практики застосування ЗУ «Про судовий збір» «№ 10-1386/014-12 від 27.09.2012р.
17. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2009р. (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 5. 27 с.
18. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2010р. (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 6. 30 с.
19. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2012р. *Вісник Верх. Суду України*. 2013. № 6. 20 с.
20. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2013р. *Вісник. Верх. Суду України*. 2014. № 6. 23 с.
21. Справа «Marckx v Belgium» §58. Заява № 6833/74. Рішення від 13 червня 1979 р.
22. Рішення «Ольджіг проти Хорватії» від 5 лютого 2009 р. (заява №22330/05). *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 1. С. 23–31.
23. Рішення «3. та інші проти Великобританії». 2001.
24. Рішення у справі «Расмусон проти Данії» від 28 липня 1984р. Серія А. № 87, §32.
25. Рішення у справі «Т.П. і К.М. проти Великобританії (GC) від 16 травня 2001р. § 93-95.
22. Справа «Scordino v. Italy» Заява № 6813/07 : Рішення від 29 березня 2006р. § 240.
23. Справа M.D/ and Others v Malta. Заява № 6479/10 : Рішення від 17 липня 2012р. § 90.
24. Справа M. and Others v. Bulgaria. Заява № 41416/08 : Рішення від 26 липня 2011р. § 138.
25. Справа E.g. Vassilios Athanosion and Others v Greece. Заява №50973/08 : Рішення від 21 грудня 2010р. § 5.
26. Справа «Соригіна В.І. проти України», від 28 червня 2011р. заява № 45344/07.

Ясинок Д.М. СУДОВІ ПРЕЦЕДЕНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

У статті визначено основні напрями та особливості виникнення прецедентного права в сучасній Україні. Виявлено проблеми такого формування. Така ситуація пов'язана з тим, що Україна на своїй території визнає лише судові прецеденти Європейського суду з прав людини та не визнає та не розробляє прецедентне право

завдяки внутрішнім чинникам, що задоволені лише поняттям «судова практика». Такий підхід, безперечно, обмежує здійснення правосуддя в Україні, зводячи його лише до встановлення та оцінки фактів, позбавляючи суд можливості широкого тлумачення закону.

У статті подано судову статистику з цивільних справ у нашій державі. Розкрито поняття судової практики, її форми та вплив на українське правосуддя. Аналізується різниця між поняттям «судова практика» та прецедентним правом, хоча обидві форми спрямовані на стабільність судових рішень.

У статті проаналізовано низку рішень Європейського суду з прав людини та норми Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та процедурно-правові принципи, які лежать в основі роботи Європейського суду з прав людини. Верховенство закону та справедливість, законність, розсуд та доступ до правосуддя – це фундаментальна основа, на якій виносяться рішення Європейського суду.

Водночас у статті йдеться про особливості застосування норм права Європейським судом з прав людини та вплив на ці питання по суті процесуально-правового кодексу, що є Європейською конвенцією про права людини та її Протоколи. Саме з цих позицій автор трансформує вплив зовнішньої прецедентної практики на цивільне судочинство в Україні. Визначає ступінь впливу на ці процеси Європейської конвенції з прав людини.

У статті розглядається судовий прецедент як джерело цивільного процесуального права в Україні та формування основ верховенства права завдяки правовій позиції Європейського суду з прав людини.

Розвиваючи концепцію «цивільних прав та обов'язків» з погляду цивільного судового розгляду Європейським судом з прав людини, автор розкриває зміст принципу справедливості як загальної правової концепції в питаннях державних гарантій, зокрема щодо доступу до правосуддя, що є проблематичним для України, оскільки Європейський суд з прав людини виходить з того, що держава не може обмежувати або скасовувати право на судовий захист ні в окремих сферах, ні щодо певних категорій справ. Водночас доступ до правосуддя повинен бути не лише публічно оголошеним, але й дійсно забезпеченим. Ці та інші міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства, які впливають на національне законодавство та судову практику, запроваджуються Європейським судом з прав людини під час розгляду звернень громадян різних країн, застосовуючи на цій європейське законодавство, яким є Європейська конвенція про права людини.

Ключові слова: судовий прецедент, європейський суд, права людини, джерело права, судова практика, судові рішення, право.

Yasynok D.M. JUDICIAL PRECEDENTS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AS A SOURCE OF CIVIL PROCESSING LAW OF UKRAINE

The article defines the main directions and peculiarities of the emergence of case law in modern Ukraine. The problems of such formation are revealed. This situation is due to the fact that Ukraine in its territory recognizes only the judicial precedents of the European Court of Human Rights and does not recognize and does not develop case law at the expense of internal factors, satisfied only with the notion of “judicial practice”. Such an approach undoubtedly restricts the administration of justice in Ukraine, reducing it only to the establishment and appraisal of the facts, depriving the court of the possibilities for broad interpretation of the law.

The article provides the judicial statistics on civil cases in our state. The concept of judicial practice, its forms and influence on Ukrainian justice is revealed. The difference between the concept of “judicial practice” and the case law is analyzed, although both forms are aimed at the stability of court decisions.

The article analyzes a number of decisions of the European Court of Human Rights and the norms of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and the procedural and legal principles that underlie the work of the European Court of Human Rights. The rule of law and justice, legality, discretion, and access to justice are the fundamental foundation on which judgments are passed by the European Court of Justice.

At the same time, the article deals with the peculiarities of the application of the rules of law by the European Court of Human Rights and the impact on these issues in essence of the procedural legal code, that is the European Convention on Human Rights and its Protocols. It is from these positions that the author transforms the influence of external case law on civil justice in Ukraine. It is determined the degree of influence on these processes of the European Convention on Human Rights.

The article examines the judicial precedent as a source of civil procedural law in Ukraine and the formation of the foundations of the rule of law in Ukraine at the expense of the legal positions of the European Court of Human Rights.

By developing the concept of “civil rights and obligations” from the point of view of civil court trial by the European Court of Human Rights, the author disclose the content of the principle of justice as a general legal concept in matters of state guarantees in particular on access to justice, which is a problematic issue for Ukraine, since the European Court of Human Rights proceeds from the fact that the state cannot restrict or cancel the right to judicial protection either in its separate spheres or in relation to certain categories of cases. At the same time access to justice should be not only publicly announced, but also really secured. These and other international standards in the field of civil justice, that have an impact on national law and judicial practice, are introduced by the European Court of Human Rights when considering the appeals of citizens of different countries, while applying European law, that is the European Convention on Human Rights.

Key words: judicial precedent, European court, human rights, source of law, jurisprudence, court decisions, law.